

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
НАЦІОНАЛЬНА СПІЛКА КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ЧЕРНІВЕЦЬКА МІСЬКА РАДА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ЦЕНТР БУКОВИНОЗНАВСТВА

**XV БУКОВИНСЬКА МІЖНАРОДНА
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ,
ПРИСВЯЧЕНА 150-РІЧЧЮ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Чернівці, 17–18 жовтня 2025 р.

УДК: 94(477.85)(082)

Друкується за ухвалою Вченої ради
факультету історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 8/25 від 30.09.2025 р.)

XV Буковинська міжнародна історико-краєзнавча конференція, присвячена 150-річчю Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Тези доповідей, Чернівці, 17–18 жовтня 2025 р. / наук. ред. проф. Олександр Добржанський. Чернівці: Технодрук, 2025. 388 с.

У збірнику тез учасників конференції на основі сучасних методологічних підходів розглядаються актуальні питання історичного минулого Буковини та Північної Бессарабії, історії України, історіографії, джерелознавства, історичної і політичної регіоналістики та етнології. Етнополітичні виклики прикордоння: традиції співжиття і сучасні трансформації. Проблеми російсько-українських конфліктів у історичному континуумі. Цифрова гуманітаристика та публічна історія як інструменти осмислення минулого.

УДК: 94(477.85)(082)

Редакційна колегія:

Голова: проф. Олександр Добржанський.

Члени: доц. Микола Гуйванюк;
доц. Ганна Скорейко;
доц. Назарій Христан;
асист. Тарас Ковалець.

Рецензенти:

Іван Зуляк, доктор історичних наук, професор;
Оксана Калішук, доктор історичних наук, професор;
Ігор Райківський, доктор історичних наук, професор.

<i>Pintescu Florin (Suceava, România) Societăți culturale evreiești din Bucovina în perioada interbelică</i>	117
<i>Абашнік Володимир (Харків) Ісидор Савич Продан (1854–1919/1920): філософія між Чернівцями та Харковом</i>	118
<i>Акатріні Володимир (с. Багринівська Чернівецької обл.) Деякі аспекти діяльності Ераста Мандичевського (до 165-річчя від дня народження)</i>	121
<i>Rohde Martin (Wien, Österreich) Huzulen in der Bukowina der Zwischenkriegszeit — Ethnografie, Politik und Umwelt der Huzulenregion im Wirken von Volodymyr Zalozec'kyj</i>	122
<i>Мінаєва Тетяна, Мінаєв Андрій (Чернівці) Чернівці під час першої російської окупації (вересень–жовтень 1914 р.)</i>	126
<i>Durka Jarosław (Kalis, Polska) Życiorysy Polaków urodzonych na Bukowinie i walczących o niepodległość w latach 1914–1921. Studium wybranych przypadków</i>	129
<i>Ткачук Ярослав (Чернівці) Репресивна політика російської окупаційної влади на Буковині в роки Першої світової війни</i>	131
<i>Богачик Тамара (Чернівці) Післядипломна педагогічна освіта Чернівецької області у 1940-х рр.: перші кроки становлення</i>	133
<i>Бойда Андрій (Івано–Франківськ) Буковина в житті Василя Порайка (1888–1937)</i>	135
<i>Глібовицький Ігор (Івано–Франківськ) Творча постать Євсевія Мандичевського в контексті розвитку музичної культури Буковини</i>	137
<i>Кліш Андрій (Тернопіль) Часопис «Руслан» як джерело до вивчення становища української освіти в Буковині наприкінці XIX — на початку XX ст.</i>	140
<i>Комарніцький Олександр, Комарніцька Людмила (Кам'янець–Подільський) Матеріали фонду 342 ЦДАВО України про створення Чернівецького медінституту</i>	143
<i>Костинюк Михайло (Чернівці) Єротей Пігуляк як фундатор українського парламентаризму та культурний посередник на Буковині (кінець XIX — початок XX ст.)</i>	145
<i>Кулешір Марія (Київ) Євгенія Ярошинська в історії культурного життя Буковини</i>	147
<i>Рожкова Людмила (Суми) Культурно-освітній та політичний рух на Буковині в 1920-х — 1930-х рр.</i>	149
<i>Куруцак Лариса (Чернівці) Образ Ізидора Воробкевича у творчості художників з фондів Чернівецького художнього музею</i>	152
<i>Малиновський Тарас (Чернівці) Буковинські корені в інтелектуальній біографії Романа Смаль–Стоцького</i>	154
<i>Мустеца Василь (Чернівці) Опір ОУН заходам влади з організації голоду 1946–1947 років на Буковині</i>	156
<i>Найдюк Ростислав (Івано–Франківськ) Буковина в житті Осипа Букшованого (1890 — 1937)</i>	159

**ЧАСОПИС «РУСЛАН» ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ
СТАНОВИЩА УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ В БУКОВИНІ
НАПРИКІНЦІ ХІХ — НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

Історичний процес національного відродження на Буковині наприкінці ХІХ — на початку ХХ століття був тісно пов'язаний із розвитком української преси, яка відігравала роль не лише інформаційного рупора, а й важливого інструменту формування національної свідомості. Серед багатьох періодичних видань того часу, що висвітлювали суспільно-політичне та культурне життя регіону, особливе місце посідає часопис «Руслан». Він був ідейним продовженням ліній, започаткованих іншими українськими виданнями, та послідовно виступав за утвердження національних прав українців. У цьому контексті дослідження часопису «Руслан» є надзвичайно важливим для вивчення стану української освіти в Буковині, оскільки його шпальти містять унікальні відомості про ключові проблеми, виклики та досягнення у сфері шкільництва, а також відображають стратегії та тактики, що застосовувалися українським рухом у боротьбі за свої освітні права. Аналіз публікацій «Руслана» дозволяє розкрити не лише конкретні факти освітнього життя, а й виявити його місце в широкому контексті національно-культурного відродження української громади в багатонаціональній Австро-Угорській імперії.

Часопис «Руслан» є цінним джерелом для аналізу стану української освіти на Буковині наприкінці ХІХ — на початку ХХ століття, оскільки його публікації детально висвітлюють системні проблеми та боротьбу українського народовського руху за освітні права. Однією з найгостріших проблем, що поставала на шпальтах видання, була відсутність української народної школи в Чернівцях. Ця ситуація розцінювалася як показовий приклад системної дискримінації, зумовленої домінуванням німецького адміністративного гегемонізму в регіональній освітній політиці. Публіцистичний аналіз свідчив, що понад півтори тисячі українських дітей були позбавлені можливості навчатися рідною мовою в адміністративному центрі Буковини. Хоча формально Австро-Угорська монархія декларувала рівність національностей, німецькомовне населення Чернівців, чисельно поступаючись українцям, користувалося шістьма німецькими та десятьма мішаними школами, тоді як українська громада не мала жодного аналогічного освітнього закладу. «Руслан» викривав такий подвійний стандарт у реалізації права на освіту та політичну упередженість крайових органів управління шкільництвом.

Для українського народовського руху освітнє питання мало стратегічне значення, оскільки безпосередньо пов'язувалося з проблемою збереження національної ідентичності в умовах багатонаціонального середовища та асиміляційного тиску. У публіцистичному дискурсі українська преса окреслювала шкільництво як ключовий елемент культурного самовизначення та мобілізаційний ресурс громади. Боротьба за українську народну школу в Чернівцях виходила за межі локальної освітньої проблеми, перетворюючись на складову ширшого процесу інституційного утвердження українців у поліетнічному та політично конкурентному просторі Буковини. «Руслан» також фіксував зміну тактики української громади, яка, з огляду на неефективність місцевих інституцій, вирішила звертатися безпосередньо до вищих урядових інстанцій у Відні, оминаючи традиційні бюрократичні механізми. Ця стратегія контрастувала з позицією москвофільського табору, який іронізував над вірою у «справедливість у Відні» та пропагував орієнтацію на Російську імперію.

Окремої уваги заслуговує проблема підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів. Публікації «Руслана» фіксували парадоксальну ситуацію, коли вчителі, атестовані як викладачі з українською мовою навчання, здобували професійну освіту переважно німецькою. Обсяг україномовної підготовки в учительських семінаріях обмежувався двома-трьома годинами на тиждень. Цей дисбаланс, у поєднанні з домінуванням німецької мови в початковій освіті, призводив до формування покоління педагогів, які не володіли достатніми термінологічними та методичними компетенціями для викладання точних наук, природознавства чи історії українською. Кадровий дефіцит проявлявся й у середній освіті, зокрема в так званій «руській паралельній» гімназії в Чернівцях, яка, попри офіційний статус, фактично зводилася до кількох годин викладання українською мовою та присутності поодиноких викладачів-українців. У цьому контексті вимоги українського руху щодо поділу учительських семінарій за мовною ознакою набували стратегічного значення як необхідна умова збереження мовної ідентичності та підвищення якості педагогічної підготовки.

Крім того, «Руслан» висвітлював конфесійне напруження, що безпосередньо впливало на освітнє життя української молоді. Актуальною була проблема доступу української греко-католицької молоді до православної бурси через конфесійні бар'єри, що спонукало видання закликати до заснування окремої греко-католицької бурси як елемента освітньої інфраструктури та національно-культурного відродження. Особливо тривожним аспектом, яким переймалася публіцистика, було національне відступництво серед молоді. У статті, передруко-

ваній з «Буковини», наголошувалося на зростанні кількості учнів, які в шкільних анкетах декларували себе румунами або німцями. Видання гостро засуджувало участь церковних та освітніх інституцій, як-от румунські бурси, у процесі планомірної румунізації молоді та закликала до створення українських бурс і освітніх закладів.

Найвні в часописі «Руслан» статистичні дані за 1895/96 навчальний рік засвідчують певний кількісний поступ: у краї функціонувало 335 народних шкіл, з яких 131 мали українську мову викладання. Однак у 35 громадах школи були відсутні, зокрема в населених пунктах із переважанням українського населення, що свідчило про системну нерівність у доступі до початкової освіти. Показники відвідуваності навчальних закладів в «українських» повітах залишалися нижчими, ніж у «румунських», що зумовлювалося як географічними, так і соціально-економічними чинниками. Відповідно, «Руслан» не лише інформував про освітні проблеми, а й виконував роль ідеологічного центру, що мобілізував українське суспільство на боротьбу за свої освітні права, розглядаючи їх як невід'ємну частину ширшого процесу національного відродження.

На основі проведеного аналізу матеріалів часопису «Руслан» можна зробити висновок, що видання є надзвичайно цінним і багатогранним джерелом для вивчення становища української освіти на Буковині наприкінці XIX — на початку XX століття. Публікації не лише фіксували конкретні факти та статистичні дані, а й розкривали глибинні причини та наслідки освітніх проблем, що стояли перед українською громадою. «Руслан» викривав системну дискримінацію з боку адміністративних органів, яка проявлялася у відсутності українських навчальних закладів у містах, зокрема в Чернівцях, і створювала нерівні умови для доступу до освіти порівняно з іншими національностями.

Часопис виступав не просто як інформант, а як ідеологічний та мобілізаційний центр. Він формував усвідомлення того, що боротьба за рідну школу є ключовою для збереження національної ідентичності та протидії асиміляційним процесам, які посилювалися через освітні та конфесійні інституції. Аналіз матеріалів «Руслана» дозволяє стверджувати, що для українського народовського руху освітнє питання було не локальною проблемою, а стратегічним напрямом діяльності, що вимагав консолідації сил, зміни тактики та звернення до найвищих урядових інстанцій. Отже, «Руслан» є незамінним джерелом для розуміння того, як українська громада Буковини, попри значні труднощі, боролася за свої освітні права, розглядаючи їх як невід'ємну частину загальнонаціонального відродження.

**XV БУКОВИНСЬКА МІЖНАРОДНА
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ,
ПРИСВЯЧЕНА 150-РІЧЧЮ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Чернівці, 17–18 жовтня 2025 р.

Папір офсетний. Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 22,55. Зам. № 32. Тираж 200 прим.

Виготівник: ПБКФ «Технодрук»

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1841 від 10.06.2004 р.
58000, м. Чернівці, вул. І. Франка, 20, оф. 18, тел. (0372) 55-05-85